

Kommunstyrelsen

IOP Äldres ensamhet

Inledning

Besvär av ensamhet påverkar den psykiska och fysiska hälsan samt livskvaliteten negativt. Det finns olika sätt att undersöka ensamhet. Socialstyrelsen anger med hänvisning till Statistiska centralbyråns undersökningar att andelen ensamma ökar med åldern.

I ett examensarbete från Sjuksköterskeprogrammet (Eriksson, M., Regebro, V., 2018) vid Uppsala universitet för författarna ett resonemang om ensamhetens effekter på äldre med hänvisning till forskning på området. ”Ensamhet är associerat med en ökad dödlighet och en rad olika hälsoproblem såsom minskad sömn, depression, åldersrelaterad förhöjt systoliskt blodtryck samt försämrad kognitiv funktion på sikt, något som påvisats genom MMSE-test (Mini Mental State Examination) (Schutter, Holwerda, Stek, Dekker, Rhebergen & Comjjs, 2017). En högre känsla av ensamhet är även associerat med en ökad dödlighet på så vis att ensamheten ökar risken för en tidigare död. Denna risk ökar eller minskar beroende på vilken typ av ensamhet individen lider av. Skillnaden varierar även beroende på kön. (Holwerda et al., 2016). De olika typerna av ensamhet valde Holwerda och medarbetare (2016) att dela in i känslomässig ensamhet och social ensamhet. Där social ensamhet innebär då individen anser mängden och kvaliteten av relationer är lägre än vad som anses önskvärt. Känslomässig ensamhet innebär att upplevelsen av intimitet i relationerna inte är tillfredsställande. Resultatet från en studie utförd i Schweiz (Richard, Rohrman, Schmid, Barth & Eichholzer, 2017) visar att ensamma är i högre risk att drabbas av höga kolesterolvärden, diabetes, depression och försämrad subjektiv hälsa. Deltagarna i studien som uppger sig ha en känsla av ensamhet rapporterar i högre grad kronisk sjukdom samt har mer frekventa besök inom hälso-/sjukvården. Specifikt för äldre (personer över 60 år) är risken högre för en försämrad subjektiv hälsa vilket genererar fler besök hos hälso-/sjukvården. Samma studie visar även en högre risk för inaktivitet vid ensamhet oavsett åldersgrupp. En ökad känsla av ensamhet och/eller social isolering ökar risken att bli rökare och att bli fysiskt inaktiv (Shankar, McMunn, Banks & Steptoe, 2011)”.

Annika Wallenskog vid Sveriges kommuner och regioner (SKR) slår fast att Sverige står inför kraftiga demografiska utmaningar. De närmaste åren kommer landet att ha en snabb ökning av andelen personer över 80 år – en ökning på nästan 50 procent de närmaste tio åren. Kommunsektorns stora utmaningar är tätt kopplade till den demografiska utvecklingen, som går att härröra till andra världskrigets slut, och bland annat den stora 40-talistgenerationen.

I 5 kap. 5 § Socialtjänstlagen (2001:453), har det gjorts förändringar som bland annat syftar till att bryta isolering genom särskilda boendeformer för äldre personer. Med samma syfte (att bidra till att

motverka ofrivillig ensamhet bland äldre personer), har Socialstyrelsen 2020 fått regeringens uppdrag att fördela statsbidrag till landets kommuner och till ideella föreningar och stiftelser.

I rapporten "Vad tycker de äldre om äldreomsorgen" som ges ut årligen av Socialstyrelsen redovisas i den senaste versionen från 2020 att andelen äldre som bor i SÄBO i större utsträckning (70%) än de som bor i ordinärt boende (46-56%) upplever ensamhet. Andelen som bor i SÄBO och upplever ensamhet har ökat jämfört med föregående år medan det för de i ordinärt boende är oförändrat jämfört med föregående år. Visserligen talar undersökningen om de äldre med insatser från kommunen och deras upplevelser av ensamhet, men likväl är det viktigt att nämna i samband med den här utredningen.

Bakgrund

Timrå kommuns fullmäktige antog 2016 en policy om social ekonomi. Med fullmäktiges beslut som grund fattades vidare ett beslut om att skapa och utveckla ett idéburet offentligt partnerskap (IOP) i Timrå kommun som ett led i visionen om att främja målet om ett långsiktigt hållbart Timrå. Grundtanken med IOP är att utforma och stärka samspelet mellan det offentliga och den idéburna sektorn. Med ett IOP som samverkansform är det möjligt att hitta en annan väg till att utföra välfärdstjänster utöver de traditionella samverkansformerna, samverkansmodellen bygger således inte på marknadsmekanismer och kommersiella kontrakt, utan grundas på ömsesidighet i ett utformat partnerskap.

Under 2019 gav Fullmäktige Socialnämnden i uppdrag att se över möjligheten att göra en överenskommelse om en IOP med frivillig organisationerna rörande äldres ensamhet. Äldres ensamhet är nationellt en komplex samhällsutmaning. Det förekommer lokalt aktiviteter såväl genom den offentliga och idéburna sektorn. I kommunen finns många aktiva inom civilsamhället såsom ett flertal pensionärsorganisationer, Röda Korset och Svenska kyrkan. Dessa föreningar driver verksamhet som är riktad mot äldre i kommunen, mycket i form av mötesplatser.

Ett idéburet -offentligt partnerskap (IOP) ger möjlighet för båda parter att uppfylla mål och syfte. Tanken är därför att kommunen i samverkan med dessa organisationer ska finna ett sätt att bryta isolering och genom gemensamma krafter identifiera och bjuda in äldre personer som upplever ensamhet till social aktivitet och ökat deltagande i samhällslivet.

Målgrupp

Äldre personer som är begränsade till deltagande i den ordinarie sociala verksamheten som bedrivs av Timrå kommun eller civilsamhället och på grund av detta upplever ensamhet eller isolering. Med målgruppen äldre menas här personer som utifrån ålder inte längre förvärvsarbetar.

Övergripande målsättning

Målsättningen med att skapa ett IOP är att kunna samverka i ett partnerskap där vi tar tillvara på de resurser som finns inom både den offentliga delen samt de ideella organisationerna. Detta ska

utmytna i en lärande organisation som genom samverkan ser till medborgarnas bästa. Detta partnerskap anspelar också på till att öppna vägen för flera samverkansprojekt inom Timrå kommun.

Målsättning IOP Äldres ensamhet

Målsättningen är att det gemensamma partnerskapet ska bygga på en besöksverksamhet, där de ideella krafterna i första led besöker målgruppen som i någon form givit uttryck för att de känner sig ensamma och önskar få ett besök i - eller utom hemmet i Timrå kommun.

Parter

Timrå kommuns socialförvaltning och idéburna sektorn i form av Timrå PRO, SKPF, Röda Korset och SPF

Syftet med denna överenskommelse är att ge organisationerna möjlighet att kunna bedriva frivillig uppsökande verksamhet till äldre som bor i kommunen, som upplever sig ensamma och ger uttryck för att de önskar besök eller deltagande i social plattform i närområdet.

Timrå kommuns resurser består av lokaler och ekonomiska medel om sammanlagt cirka 50 000 kr/år samt handledning och fortbildning av personer som deltar i verksamheten. Timrå kommun bistår också med marknadsföring och spridning av information som rör de utbud som samarbetsformen kan erbjuda.

Frivilligorganisationerna insatser består av framtagande av besökare, uppsökande verksamhet hos ensamma pensionärer. På sikt kunna starta satellit verksamhet runt omkring i kommunen dvs skapa mötesplatser för ensamma.

Styrgrupp

Timrå PRO - Per-Arne Frisk
Röda Korset - Eva Westerlund
SKPF - Ingmar Andersson
SPF - ej klart
Timrå kommun - Inga-Lill Nilsson

Utvärdering och fortsatt samverkan

Utvärdering kommer att ske löpande med träffar av berörd personal från kommunen samt frivillig organisationerna. Varje kvartal kommer styrgruppen att följa upp och sammanställa ett dokument som kommer att presenteras för socialnämnden och berörda organisationer.

Arbetet så här långt

Den tänkta styrgruppen har haft möten i maj och september arbetet pausades i ett tidigt läge utifrån rådande förutsättningar med Covid-19. Bland parterna finns ett stort engagemang och många aktiva i deras respektive organisationer som mycket handlar om olika former av mötesplatser. Men frågor som behandlats är bland annat hur man ska nå ut till målgruppen och om formerna för en eventuell IOP.

Ärendets behandling i Kommunfullmäktige, kommunstyrelsen och nämnden

Kommunfullmäktige beslutade vid sammanträde 2018-11-26 § 183 p 17. uppdra till kommunstyrelsen att, med hjälp av Socialnämnden, pröva möjligheten att skapa ett IOP kring Äldres ensamhet. Och redovisa till kommunstyrelsen i augusti 2019.

Socialnämnden föreslog 2019-06-19 § 85 att inte skapa något IOP utifrån det ansträngda ekonomiska läget.

Kommunstyrelsen beslutade vid sammanträde 2019-08-20 § 266 uppdra åt socialnämnden att återkomma med en utredning och ett beslutsunderlag som gör det möjligt för kommunstyrelsen att rekommendera kommunfullmäktige ett beslut i frågan om IOP äldres ensamhet. Socialnämnden ska senast återkomma med detta till kommunstyrelsens möte i december 2019.

Kommunstyrelsen beslutade vid sammanträde 2019-09-01 § 284 förlänga utredningstiden till december 2019.

Socialnämnden beslutade vid sammanträde 2019-11-20 § 138 godkänna utredningens rapport och överlämna den till kommunstyrelsen samt att föreslå kommunstyrelsen att förlänga utredningstiden till mars 2020.

Kommunstyrelsen beslutade vid sammanträde 2019-12-10 § 411 förlänga utredningstiden till mars 2020.

Kommunstyrelsen beslutade vid sammanträde 2019-08-20 § 266 uppdra åt socialnämnden att återkomma med en utredning och ett beslutsunderlag som gör det möjligt för kommunstyrelsen att rekommendera kommunfullmäktige ett beslut i frågan om IOP äldres ensamhet. Socialnämnden ska senast återkomma med detta till kommunstyrelsens möte i december 2020.